

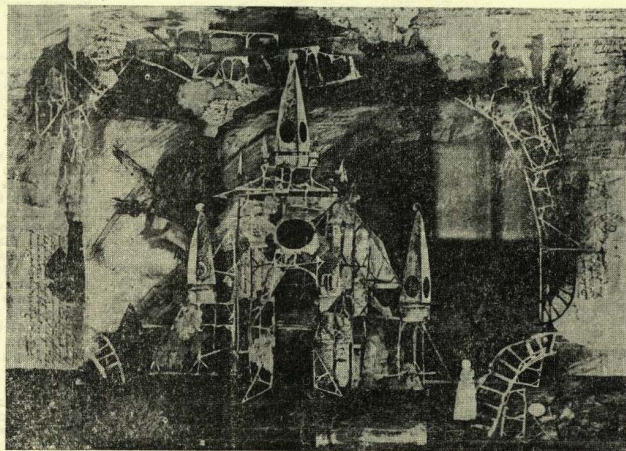
Svojim dosadašnjim umetničkim ekscensima Makavejev je pokazivao neobičnu sintezu „zabavljenosti“ u stvarnosti i njegov kritičkog masakriranja, skrojenske odanosti svakom pediju novog života i šokantnog, „bezobraznog“ analiziranja krastica koje su se po njemu nahvatale, bivajući tako neprestano jednom mogućom u vodama političkog oportuniteta, drugom u borbi za celovitu slobodu umetničkog delovanja, istovremeno grđen, mažen i hvaljen, prihvaćan i odbacivan, u kojem opravdano cik-cak ocenjivanja podjednako su učestvovali ljudi estetičke kao i ljudi politike. Razumljivo da su glavni nespozrazami dolazili od samog autora koji, slično mnogim zakonitim sinovima revolucije, sa 13 godina života pošto je ova završena, nije mogao biti ravnodušan prema istoriji koja se DESILA na njegove oči, kao što, inteligentan i obdaren, nije umeo da primi svaku pretnju velike promene, pa je često ostajao da visi na njoj samnji. Pokušavajući da govori jezik avangarde (proletarijata) sa jezikom (umetničke) avangarde, ispisujući nekom vrstom nadrealističke inspiracije naslov svoje knjige takođe na dva pola razlomljenih tekstova, razumevajući POLJUBAC ZA DRUGARICU PAROLU i sam jednim oblikom groteske, jednim samosatirom obratnom u kome njegova privrženost drugarici paroli kao formalni nadahnutog ograničenja ali i jednog dogmatičkog, krišotiranog, strojačkog razmatranja činjenica, može pasti samo na njegov sopstveni rad. Spajajući u posveti iste knjige jedanaestu Marksovu tezu o Fejterbahu sa svojom privatnom romantičnom situacijom, MAK je i nadalje nastavio svoj haotični program amalgamisanja političke ekonomije i šiparičke razneženosti, protogonistički neku vrstu lišni svesćenog marksizma, boreći se da se sve, koji su filozofi samo različito tumačili! PROMENI, i to mahom samim poljupcima o kojima je već Gete rekao ono što je rekao.

Poslednjih dvadeset godina Makavejev je proveo studirajući psihologiju, rukovodeći omladinskom organizacijom, gradeći pruge, gledajući i popularizujući filmove i sam ih snimajući, žedno čitajući novine i „život“, polemizujući zastupajući i zalazeći se, organizujući umetničke „grupe“ i listove ali valjda najviše trčeci sa sastanka na sastanak, sa savetovanjima na savetovanje, podnoseći referate, diskutujući i ubeđujući, UBEDUJUĆI da je stvar umetnosti i stvar revolucije JEDNO ISTO, čudeći se na način potpuno infantilni kako i zbog čega mogu uopšte nastati nespozrazami između ova dva područja, iskreno verujući da svaki estetički napredak mora značiti i društveni napredak, i u tom konferencijskom kololetu, nalećući neprestano na ljude manje fleksibilne i maštovite a više praktične i „tvrde“, imajući snove Pikabijline a stvarnost Petra Kukuševa, toliko puta razbijajući sopstveno čelo.

Iz ovog „fantastičnog“ životnog predteksta proizlazi film COVEK NIJE TICA koji ne samo što nije haotičan onoliko koliko bi se moglo pretpostaviti, već na jedan suveren način interpretira novi oblik naše kinematografije, dokumentaran, vispiren, maštovit, pun različitih iznenađenja i otkrića ali pe svega i u najpotpunijem smislu ISTINIT. Ne uvek dovoljno ritmički pouzdan (dok niže dinamičke kadrove bez oduske, bez neke statičke tačke kao oslonca), sa kamerom koja ponekad slika „lepu sliku“ na pljunuto

B O R A Č O S I Ć

stvarnost u filmu dušana makavejeva

peternekovski način, ovaj film značajno definiše objektivnu stvarnost našeg života i njegove najdragocenije ravni.

U filmu postoje dve osnovne figure-simbola: „predavanje“ i „priredba-cirkus“, koje ravnopravno organizuju klimu „veštackog“, artifičijelnog i potvorenog a što je prava „tema“ ove „ljubavne priče“.

Tragajući više i uspešnije no ostali za „pravim stanjem stvari“, Makavejev se

čavi skramom i skorupom stvarnosti, demagoškim i „artističkim“ tipom njene nadgradnje i od tog prerušavanja, „maslacirnja“, „glume“ realnosti pravi svoju monstru-predstavu, svoj prikaz praznične nakindurenosti života, njegovog svečanog izdanja, njegove PARADE. Život je san, kateptična završanka koja optimistička „snevanja“ o sutrašnjici, zanos preobražaja, visoku temperaturu izgradnje novog

sveta tako opasno približava hipnotičkoj produkciji najvećeg balkanskog iluzioniste sna Roka Cirkovića, veštaka i „umetnika“, opesivnog govornika (sa akcentom nešto nesigurnim ali sa gestom i stavom tribuna), i koji je izletio „onu devojkicu iz Pirota što polude za jednim mladićem“ a on je „s obzirom da mladić ne odgovara njihovoj familiji“ skinuo čini hipnotički je „jer čovek kada je hipnotisan on priča sve — tu nema tajni uopšte“.

Ovim predavanjem o principima primenjene magije („tu ne pomažu krila slepog miša ako vi nekome stavite na grudi da on više neće ustati iz kreveta“) počinje film a negde na njegovoj polovini može se videti i čitava „produkcija“ privođenja snu („to su odni kapei, oni vam lagano postaju teški, umor je sve jači sada“), čiji odred dobrovoljaci dovodi do groteske pretvarajućih ili, hipnotisane, u „žene“ ili u „kosmonaute“.

U zagušljivom vazduhu topionice vodi objašnjava grupi školske dece šta je to „radnička klasa“, pokazujući njeno neposredno deistvo. („To je radnik. Mi kažemo manualni-što znači ručni-fizički, za razliku od intelektualnog radnika — misli se na činovnike“). Deca kašlju i trljaju oči od nezdravih dimova („uškaru, ova radina mesta biće ulazna kao zastarela i štetna po zdravlje“), slušajući „predavanje“ o radnicima u prošlosti koji su bili „dodatak mašinama a što su najbolje opešali klasić u delu Položaj radničke klase u Engleskoj“.

Medu scenama „priredbe“, nalazi se ona u kojoj jedan fabrički funkcioner skida „nerazumljivi“, veliki pano, grdi i više „Šta je to?“ NE VIDEĆI da sa podijuna za filmom-bombarca uklanja RADNIČKE RIJEKE, hiperbolisani ali realističan crtecfotografiju kvržavih trudbeničkih prstiju koji, budući ogranični, ne mogu da stanu u njegovu oko bez obzira na definiciju intelektualnog radnika („misli se na činovnike“). Ovde se razrešava čvor ili „srce“ filma, koji od teorije („predavanje“) može da pređe na akciju („priredba-cirkus“). Filmharmoničari ukrucenih kragma i horislanje u čarima, andeoskim klajdama lutaju kroz metež topionice tražeći izlaz „na stepu“, jednoj od njih otkoreva halima od uzarenog bakra a titlovi, s obzirom da se od buke „ništa ne može čuti“ stilizuju dijalog potpuno daltjevski: „Molim vas, da li se ovde održava koncert?“ „Ovde lije-mo strovi bakar. A odakle ste vi?“ „Iz filmarmonije. Betoven.“ „Ovo su konventori.“ „Deveta simfonija.“ „Mi ne radimo takve stvari!“

Čigari koji kradu žicu takođe „igraju“: prvo doslovno, u nekoj vrsti baletske stilizacije dok u fabričkom kupatilu skakuću poluodeveni „namotavajući“ jedan drugog; potom, kada, već namotani, bivaju uhvaćeni da prenesu stolice „za prireditu“ i kada groteska, komika hoda dolazi od same „prirode stvari“. Predstavu Drove i ostali: kafanska pevačica svojom rustikalnom produkcijom, artisti na žici, bacači noževa cirkusa Union („zabava za radne ljude, ko ima sreće nek izdrži, koj nema nek ide na druge planete“), „priredbu“ organizuje i grupa radnika-zabušanata koji „u radno vreme“ zabavljaju se izračicom-mašinetom: dva psića jašu jedan drugog ako se dovoljno približe (jer „šta još Šubin neće da izmisli“).

Sve ovo može se videti u delu COVEK NIJE TICA, od vremena NEVINOŠTI BEZ ZAŠTITE, možda najznačajnijem južoslovenskom filmu.

ditiramb o mećavi

Hladno, a opet se putuje niz poljane, niz ravine sveta: ni ptica, ni zver, ni vetar ni vampir da progovori stih.

A onda, opet se putuje niz pejzaže, niz metafore bele.

Ni čuk ni vuk da se oglasi, da zovne.

Hladno, a snežda daleko, predaleko: putovanje traje traži beskraje.

Ni zver iza ni iver sa drveta.

Sve je daleko, predaleko i nestvarno kao vatra, kao žižak.

A bele metafore rasprostrle se od severa do skvera.

A onda, opet se putuje niz pejzaže, niz metafore bele, pravo prema severu, prema severu sveta.

FRESKA

Ko te prikova za večnost mila posestrimo Drugarice moja bolu najvičnija Visina te izda nizina ne prima O kako u tvom telu peva provaliđa

Besmrtnice draga raskošna od suza Kome si verovala kada te na zid stavi Zar te strah ne hvata ljubavi nestvarna Da se tvoje dete ne strmoglavli

U ponor večnosti kao što ti jesi Lepojko i slika potavnjela čela Svi tvoji poroci nek su moji gresi Ljubimice moja budi mi vesela

O što volim zore kad imaju lice Kao što su freske — moje miljenice O što volim kada volim da obolim I kad glavom plaćam pesmu — život goti

O što volim kad anđeli sa zidova gledaju me A med njima neutušna miljenica Traži prošlost što ne ume da joj vrati mladost lica.

ZADEVICE SNA

Ona meni noć ja njoj noć i kišu Ona meni badem i cvet i cvet ja njoj more i korale Ona meni krvotok i bilje ja njoj svoj dan bez poroka

ognjen lakićević

Ona meni pticu u vazduhu ja njoj dete u naručje Ona meni zoru i prostranstva ja njoj tamu i poplavu Ona meni najlepše metafore i dodaje sunce dodaje po neki cvet ja njoj sve što može da stane u ružnu reč Ona meni svoje telo i zaborav ja njoj sve svoje zaborave Ona meni so i hleb ja njoj sedam dana u nedelji Ona meni ja njoj ja njoj ona meni Ja kažem: volim te kao sunce Ona se uspeva Ja kažem: volim te više nego što se zamisliti da Ona mene zadržecima sna zamara Ona meni dan ja njoj sedam dana u nedelji Ona meni put do njene puti ja njoj put do besputi Ona meni reč ja njoj reč i rečenicu Ona meni tame ja njoj poplave a dete naše raste li raste.